

SEREBRAL İNFARKT LI HASTANIN REHABİLİTASYONUNDA YAŞIN ETKİSİ

İsmail ZİLELİ, Birsen İNCE, Ayla SİFOĞLU,
Hayrinnisa DENKTAŞ

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nöroloji AD., İstanbul

ÖZET

İleri yaş genellikle rehabilitasyon için sınırlayıcı bir faktör olarak görülmektedir. Bu çalışma 1994 yılı içinde CTF Nöroloji A.D.'da serebral infarkt tanısıyla yatırılarak izlenen 271 hastanın, 6-18 aylık süre sonunda mevcut durumlarını değerlendirerek hastaların yaşının sonuca etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. 271 hastanın 25'i (% 9.2'si) hastanede yattığı süre içinde ölmüştür. Taburcu olan hastaların 119'una (% 48,3) ulaşılabilmiş, telefon ile ve/veya kliniğimize çağrılarak son durumları belirlenmiş, hastaneden taburcu olduklarındaki Barthel index puanı ile şu andaki durumları karşılaştırılmıştır. Hastaların 61'i erkek, 58'i kadındır. Yaşları 20-94 arasında (ortalama 66,2±12,9'dur). 34 hasta (% 28,5) taburcu olduktan sonra ölmüştür, ölümlerin % 50'si ilk bir ay içinde, % 30'u ise ilk 6 ay içindedir. Ölenlerin % 35'i erkek (yaş ortalamaları 71,5±7,62), % 65'i kadındır (Yaş ortalamaları 73,4±12,0). Yaşayan hastaların yaş ortalaması ise 63,4±13,9'dur. 6-18 aylık izleme süresi içinde yaşayan hastaların % 49'u taburcu olduktan sonra evde veya bir merkezde Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon (FTR) görmüş, % 51'ine FTR programı uygulanmamıştır. FTR gören hastalarda Barthel indexi puan kazanımı (ortalama 11,4±6,6), FTR görmeyen hastalardan (ortalama 7,44±6,6) belirgin olarak farklıdır (p<0.01). Cinsiyet farklılığı sonucu etkilememektedir. Yaş dilimlerine göre değerlendirildiğinde, Barthel puan kazanımları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ölen hastaların yaş ortalamalarının 70'in üzerinde olması, ileri yaşın mortalitede etkili olduğunu göstermekle birlikte, yaşayan infarktlı hastalarda rehabilitasyona karar vermede sınırlayıcı bir faktör olmaması gerektiği sonucuna varılmıştır.
Anahtar kelimeler: Serebral infarkt, rehabilitasyon, yaşlılık.

THE INFLUENCE OF AGE ON THE REHABILITATION OF THE PATIENT WITH CEREBRAL INFARCTION

Advanced age is considered a limiting factor for rehabilitation. The purpose of this study was to investigate the influence of age on the rehabilitation of the patient with cerebral infarction. 119 patients with cerebral infarction admitted to Neurology Department of Cerrahpaşa Medical Faculty in 1994 were included in the study. Of these cases, 61 were males and 58 were females. The age range was 20 to 94 years (mean 66.2±12.9). Outcome of the patients was evaluated by Barthel Index (BI) and neurological status at discharge, degree of improvement and case fatality rates within 6-18 months after stroke. The degree of improvement was evaluated by gain in total BI scores. Case fatality rate was 28.5 % within 18 months, mostly in first month after discharge. Half of the patients were rehabilitated at home or a physiotherapy center. BI gain of the rehabilitated patients was significantly higher than nonrehabilitated group and there was no correlation of age with improvement. This study shows that age does not influence the improvement of elderly patients and should not be a limiting factor for rehabilitation.

Key words: Cerebral infarction, rehabilitation, aging.

GİRİŞ

Serebral infarktlı hastada rehabilitasyonun amacı, kaybedilen fonksiyonun mümkün olduğunca geri döndürülmesidir. Ancak rehabilitasyonun, hem uzun süre emek vermeyi gerektiren bir tedavi olması, hem de rehabilitasyon imkanlarının sınırlı olması, bazen doktoru bu tedaviden en çok faydalanacak hastaların seçimine zorlamaktadır. Strok geçiren hastalardan hangisinin, ne ölçüde yarar göreceğini önceden belirleyen parametreler henüz ortaya konmamıştır (1,2,4). Genellikle ileri yaş, rehabilitasyon için sınırlayıcı bir faktör olarak kabul görmektedir (5). Bu çalışmada, rehabilitasyon gören stroklu hastalardaki düzelmede, yaşın etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmaya 1.1.1994 - 31.12.1994 tarihleri arasında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalında serebral infarkt tanısıyla yatırılarak izlenen hastalar alınmıştır. Hastalar yatırları süre içinde bir fizyoterapist tarafından fizik tedavi ve rehabilitasyon (FTR) programına alınmış ve Barthel indeksi(7) ile değerlendirilmiştir. Taburcu olan hastaların 6-18 aylık süre sonundaki durumları, telefon ile ve/veya kliniğimize çağrılarak belirlenmiş, mevcut Barthel indeksi puanları taburcu oldukları dönemle karşılaştırılarak, hastalardaki gelişmeyi gösteren puan kazanımları kaydedilmiştir. FTR uygulanan ve uygulanmayan hastalardaki bulgular "t testi" ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

1994 yılı içinde Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim dalında serebral infarkt tanısıyla 271 hasta izlenmiştir. Hastaların 25'i (% 9.2) hastanede yatarken akut dönemde ölmüştür. 8'i erkek, 17'si kadın olan hastaların yaşları 52-86 arasındadır (Ortalama yaş 73,4±7.6). Geriye kalan hastaların 119'una (% 48.3) hastalık oluş tarihinden itibaren 6-18 aylık süre içinde ulaşılabilmektedir. Hastaların 61'i erkek, 58'i kadındır. Yaşları 20-94 arasında (ortalama 66.2±12.9) dır. Taburcu olan hastaların 34'ü (% 28.5), ilk bir yıl içinde ölmüştür. Ölümünün %50'si ilk ay içinde, % 30'u ilk 6 ay içinde olmuştur. Ölenlerin % 35'i erkek, % 65'i kadındır. Hastaneden taburcu olduktan sonra yaşayan ve ölen hastaların özellikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yaşayan ve Ölen Hastaların Yaş ve Cinsiyet Özellikleri

	Yaşayan	Ölen
Sayı	85	34
%	71.5	28.5
Kadın	36	22
Yaş aralığı	31-82	35-90
Ortalama	64.1±12.2	73.4±12.0
Erkek	49	12
Yaş aralığı	20-94	54-85
Ortalama	63.7±13.8	71.5±7.62

Yaşayan hastaların % 49'una taburcu olduktan sonra evde veya bir merkezde FTR uygulanmıştır. FTR gören ve görmeyen hastaların özellikleri Tablo 2'de belirtilmiştir. FTR uygulanan hastalardaki Barthel puan kazanımları, uygulanmayan hastalara göre anlamlı derecede yüksektir. FTR yapılan hastaların % 31'i, yapılmayan hastaların % 16'sı yaşamlarını tam bağımsız halde sürdürebilir duruma gelmiştir.

Hastaların yaş gruplarına göre Barthel puan kazanımları ise Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 2. FTR Uygulanan ve Uygulanmayan Hastaların Özellikleri

	FTR Uygulanan	FTR Uygulanmayan
Sayı	42	43
%	49	51
Kadın	18	18
Yaş aralığı	41-80	31-82
Ortalama	62.4±79.4	65.8±14.6
Erkek	24	25
Yaş aralığı	20-85	20-94
Ortalama	62.0±13.2	65.4±14.5
Ortalama Barthel puan kazanımı(*)	11.4±6.6	7.4±6.6
Tam bağımsız olarak yaşayan hasta sayısı	13	7

(*)p<0.01

Tablo 3. Yaş Gruplarına Göre Barthel Puan Kazanımları

Yaş	FTR Uygulanan	FTR Uygulanmayan
50 y ↓ n:12	14.2±5.0	11.6±8.1
51-60 y n:12	9.5±3.1	6.8±4.6
61-70 y n:34	12.4±6.7	6.7±5.7
71 y ↓ n:24	7.5±8.9	7.0±7.5

TARTIŞMA

Strok geçiren hastalarda fizyoterapinin yararı tartışmasızdır. Ancak en uygun zamanlama, tedavinin sıklığı, yoğunluğu, hasta seçimi konusunda belirsizlikler bulunmaktadır(1,4). Hastanın strok sonrasında kaybettiği fonksiyonlarını ne ölçüde yeniden kazanabileceğini önceden belirleme çalışmaları sürmektedir(6). Strok geçiren hastaların genellikle ileri yaşta olmaları yanısıra başka hastalıklarının bulunması, mortalitelerinin yüksek olması, ileri yaşın rehabilitasyon için sınırlayıcı bir faktör olarak algılanmasına yol açmaktadır(3,5).

Bizim çalışmamızda akut dönemde ölen hastaların yaş ortalamaları (73,4±7,6), yaşayanların yaş ortalamalarından (63,2±12,9) daha yüksek bulunmaktadır. Ancak mortalitenin daha yüksek olması, sadece ileri yaş ile açıklanabilecek bir sonuç değildir. Çalışmalar yaş ile strok tipi, lokalizasyonu ve infarkt genişliği arasında bir korelasyon olmadığını göstermiştir(5). Diğer yandan strok ünitesinde rehabilite edilen yaşlı hastaların (75 yaş ve üzeri), genel servislerde tedavi edilen daha genç hastalara (75 yaş ve altı) göre daha belirgin düzelme gösterdiği, sadece hastanede kalma süresinin daha uzun olduğu belirtilmektedir(3).

Nakayama ve arkadaşlarının çalışmasında da, tersine değerlendirmeler olmakla birlikte, yaşın rehabilitasyon için bir seçim kriteri olarak kullanılmaması vurgulanmaktadır(5). Bizim çalışmamızda da Barthel indeksi puan kazanımları FTR uygulanan ve uygulanmayan hastalarda anlamlı olarak farklıdır, ancak yaş gruplarına göre belirgin farklılık gözlenmemektedir. Önemli olan hastaların yaşına bakılmaksızın, multidisipliner bir yaklaşımla (nörolog, fizyoterapist, aile çevresi, bakımevi elemanları) hastanın kaybettiği fonksiyonlarını mümkün olduğunca geri döndürmeye çalışmaktır. Bu yolla hastaların önemli bir kısmının, yaşı ne olursa olsun yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilir hale gelmesine katkıda bulunulabileceği görülmektedir.

KAYNAKLAR

- 1- Dam M, Tonin P, Casson S, Ermani M, Pizzolato G, Iorio V, Battistin L: The effects of long term rehabilitation therapy on post stroke hemiplegic patients. *Stroke* 1993, 24; 1186-1191.
- 2- Grestom GE: Rehabilitation of the stroke survivor In: Barnett HJM, Mohr JP, Stein BM, Yatsu FM eds. *Stroke*, second edition, Churchill Livingstone, New York, 1992, 1189-1201.
- 3- Kaira L: Does age affect benefits of Stroke Unit Rehabilitation? *Stroke* 1994; 25: 346-351.
- 4- Langhorne P, Wagenaar R: Physiotherapy after stroke: More is better? *Cerebrovasc Dis* 1995; 5: 229.
- 5- Nakayama H, Jorgensen HS, Raaschou HO, Olsen TS: The influence of age on stroke outcome. *Stroke* 1994; 25: 808-813.
- 6- Taub NA, Wolfe CDA, Richardson E, Burney PGV: Predicting the disability of first time stroke sufferers at 1 year. *Stroke*, 1994; 25: 352-357.
- 7- Wade DT: *Measurement in neurological rehabilitation* Oxford university press, Oxford, 1992, 175-176.